

Vételessék ki szóló szívem

Ág Tibor balladagyűjteményéről

Ág Tibor több évtizedes gyűjtőmunkája és három népdal-kiadványa után most összegyűjtve adja közre a szlovákiai magyarság balladáinak legfőbb értékeit. Ez pedig nem jelent kevesebbet, mint hogy az erdélyi és moldvai magyarság után leggazdagabb és legrégebbi hagyomány-terület balladáit veheti kézbe az olvasó.

A népzene kutatók már régóta nyilvánartják a Zobor-vidék elzárt falvainak népdal-hagyományait, ahol sok olyan dal került elő, ami Erdélyen kívül máshol nem ismeretes, egyúttal sok olyan dal vagy zenei sajátosság is, ami már csak itt volt megtalálható. Ugyanez a helyzet a szövegek, különösen a balladák esetében is. Régóta tudjuk, hogy a *Bagoly asszonyka* — egy veszprémi változattól eltekintve — csak a Zobor vidékén és Erdélyben maradt fenn, s a *Virágok vetélkedése* — egyetlen sárközi változatán kívül — ismét csak ott és Erdélyben ismeretes. De Ág Tibor ezekhez különleges meglepetésekkel járult hozzá. Közülük kétségkívül legnagyobb a *Falba-épített feleség* (Kömüves Kelemen) fölfedezése. Ezt a balladát sokáig csak Erdély majd Moldva magyar falvaiban tudták följegyezni. Kálmány Lajos, Szeged népének lelkes kutatója hallotta ugyan néhány sorát Törökbecsén, de nem volt alkalmas további nyomozásra. A szomszédságban, Zentán, később megtalálták prózai monda formájában. Sőt, palócok közt is felbukkantak adatok homályos emlékekben, cigányok közt még prózai monda formájában is. De maga a ballada verses szövege énekelve csak a Zobor-vidéki Zserén került elő teljes egészében.

Igaz, a kétség mindig fennáll, nem tanulták-e a nyitraiak valamikor a múlt század végén erdélyi mezőgazdasági munkásoktól, akik arafelét is, Dunántúl is szolgálták alkalmi munkásként; mert a zserei ballada szövege is, dallama is igen közel áll egy székelly változathoz. Ág Tibor most újabb bizonyítékokat hoz a ballada erős helyi hagyománya mellett: más faluból való szöveg-változatot, dallamának pedig olyan varián-

sát, ami ismeretlen Erdélyben, ugyanakkor összekötő kapocs a ballada-dallam és egy sor dunántúli dallam között.

A legfontosabb érv azonban a Kömüves Kelemen nyitrai hagyománya mellett, hogy ugyan-csak Zserén bukkant elő egy másik „erdélyi ballada” is: a *Csudahalott* (Görög Ilona). Ez szintén ismeretlen volt a székelyek és csángók határain kívül; s itt már a zserei változat olyan elemeket tartalmazott, amelyek az erdélyi-moldvai változatokban ismeretlenek. Régies dallama sem volt azonos egyetlen erdélyi változattal sem. Sőt, később a zserei szöveg részletei felbukkantak egy Nyírségben fölfedezett, prózává romlott változatban is. Késégtelenné vált tehát, hogy élnek ezen a területen olyan ritka balladák, amelyeket a kutatók korábban kizárólag erdélyi-moldvai hagyománynak tartottak.

De Ág Tibor nemcsak a Zobor-vidéket tárta fel; bejárta Szlovákia magyar lakta területének egészét. S a terület ellenkező sarkában ismét valami meglepetésre bukkant: Kelet-Szlovákiában, a Kárpát-ukrajnai határ közelében újra sikerült egy „erdélyi balladát” előbányásznia. A *Szaván kapott feleség* (Bátori Boldizsár) történetét Kriza és Vikár Béla után már sem Bartók, sem Kodály nem tudta előadni az emlékezetből még a székelyek és bukovinaiak körében sem. Kallós-nak is csak töredékeket sikerült találnia belőle Gyimes-hegyei közt és Moldvában. Most Ág Tibor egy teljes, bár rövid változatával lép meg Ung-megyéből újabb bizonyítékaul annak, hogy a ballada-költészet az újabbkori pusztulás beállta előtt egységes lehetett az egész magyar nyelvterületen, s legtöbb balladánkat — egyes kivételektől eltekintve — mindenfelé ismerték.

Ahol ilyen ritkaságok előkerülhetnek, ott nem meglepetés az sem, ha olyasmi is felbukkan, amire még Erdélyben és vidékén sincs példa. A címadó ballada a *Vételessék ki szóló szívem*, mint önálló, bár csonka és homályos balladai történet, nem került elő sehol másutt magyarok között. Csak az alap-

motívum volt ismeretes: a kérdés, hogy vegyék ki a panaszkodó szívét, mossák meg ürmös borban és küldjék el valakinek, vagy tegyék ki példára, hogy milyen az árva sorsa. Ez a motívum a *Három árva* és más erdélyi balladák egyes változataiban szerepel, mint a történetbe beillesztett, de elmaradható motívum. Itt viszont valószínűleg eredeti történetének nagyon lerövidült vázlatával jelenik meg mint önálló ballada.

Azt talán nem is kell említeni, hogy a széles palócföldi sávon, a többi palócnál is régebbi hagyományú Hont-Gömör megyék területén mind megtalálhatók a Magyarországon is élő balladák szép, régies dallamokkal, s ezek a könyvben méltó kerettel veszik körül az előbbi, kiemelkedő darabokat: a *Halátrátncoltott lány*, a *Halátrátélt huga* [Fehér László] vagy a betyár- és rab-balladák sokféle típusa. És az is természetes, hogy minden egyes szöveg dallamával együtt kerül az olvasó elé, hiszen a szerző elsősorban népdalkutató. Ez azt jelenti, hogy a könyv énekelhető balladákat nyújt a szlovákiai magyar kisbelségnek. Nem kell sokat magyarázni, milyen segítséget jelent ez a szlovákiai magyarságnak hagyomány- és nyelvapoló művelődési mozgalmában.

Egyedül azt sajnáljuk, hogy a tervezett bevezető tanulmány Sima Ferenc tollából nem készült el időre, s az eredetileg rövid utószónak szánt szöveg került az utolsó pillanatban a kötet élére. Ez az anyag megérdemelt volna egy elmélyült bevezetést!

De így is nagy ajándékot kap benne a szlovákiai magyarság, s ugyanúgy a magyarországi olvasók táborra is. Azért mi is köszönjük Ág Tibor teljesítményét az egész magyarság és a tudomány nevében. Egyúttal köszönjük azt az áldozatos munkát is, amellyel szinte egyedül veszi vállára a szlovákiai népzenei hagyományok megmentésének terhet.

Könyvének ott kell lennie minden népművészetet szerető magyar család könyvespolcán. (Madách)

VARGYAS LAJOS